

Utställning i Göteborg 1919?

April 2020

[[Tidigare publicerad på Göteborgs historia](#)]

Utställningar av olika slag blev allt vanligare under [slutet av 1800-talet](#) och början av 1900-talet. En del var världsutställningar eller utställningar som belyste jordbruk eller industri medan andra riktade fokus mot regioner. Ett exempel på det senare är öppnandet av [Baltiska utställningen i Malmö](#) i maj månad 1914. När den konservativa tidningen Göteborgs Morgonpost berättade om utställningen i Malmö avslutas artikeln med följande stycke.

”Vi kunna ej lägga pennan, innan vi i detta sammanhang riktat den frågan till dem det vederbör i vår stad: När får Göteborg sin nästa utställning? Det är i år 23 år sedan landets industri stämde möte här. Den utställningen var allo lyckad och ej blott svenska näringar utan äfven samhället till fromma. Må de män, som här ha att taga initiativ, äfven göra det, och det snart. Ty förarbetena kräfva lång tid.

År 1919, då Göteborg firar sitt 300-årsjubileum synes vara särdeles lämpligt för en större utställning”.[1]

Det visar sig vid en närmare granskning att det fanns utställningsplaner redan 1909, men då inte kopplade till 300 års minnet av stadens grundläggning. Det var grosshandlare Erik Lundqvist,

direktör [Waldemar Zachrisson](#), redaktör Carl Ramberg, museiintendenten [A. Romdahl](#) och kamrer Jacob Hyberg som agerade för att få en utställning till Göteborg. Det var de två förstnämnda herrarna som hade tagit initiativet ”för att ventilera uppkommen fråga rörande en allmän svensk industri-, konstindustri- och konstutställning i Göteborg”. Man tänkte sig att ansöka hos K.m:t om statsbidrag och från stadsfullmäktige i Göteborg om garantibidrag. Det planerades ett lotteri med 100 000 lotter à 1 krona samt tombola på utställningsområdet. Det skulle bli en arbetande utställning där besökarna skulle få se hur tillverkningen av olika varor går till. Men det fanns även en historisk del i den tänka utställningen där ”Gamla Göteborg” skulle uppföras, Skansen Lejonet skulle bli utställningslokal för stadens historiska minnen. En speciell dag skulle ägnas åt svensk-amerikanare, men även mer långväga besökare skulle lockas till utställningen, både från svenska Norrland och från Afrika. Som kontrast till ”Gamla Göteborg” skulle det även finnas ett ”nya Göteborg” där en modern stadsplan skulle visas upp och besökarna skulle få se alla nya moderna hygieniska resurser och utformningar av moderna lägenheter. Kulmen skulle möjligen ha blivit uppvisandet av det senaste i transportväg, ett luftskepp. Tänka områden för denna stora utställning var Gullbergsvassområdet eller Katrinedalsområdet.

Arkitekterna [Ericson](#) och [Bjerke](#) upprättade konceptritningar och situationsplan samt skisser över utställningen. Men ekonomin försämrades under 1909 och det ansågs inte lämpligt att fortsätta driva frågan utan den fick vila.^[2]

Utställningen i Malmö fick stadens affärsmän att börja intressera sig för frågan då det gav en ”dunderpuff” åt affärslivet. Åter uttalade sig mannen som varit drivande i förslaget från 1909, Erik Lundqvist, han ansåg att en utställning i Göteborg var en ”lifssak för stadens utveckling”. Göteborg, ansåg man, låg bra till för en utställning med sitt läge i hjärtat av Sverige och vid västerhavet samt med ”bekväma järnvägs- och ångbåtsförbindelser åt alla håll”. Var utställningen skulle hållas var diffust. Kanske på Hisingen alldeles invid hamnen eller på den så kallade Levgrenska ängen, eller rättare sagt ett 40 tunnland stort område mellan Skånegatan och Mölndalsån, det senare ansågs lämpligt då det fanns spårvagnsförbindelser i närområdet som enkelt skulle kunna byggas ut till utställningsfältet. Utställningen, menade herr Lundqvist, skulle kunna förenas med en byggnadsutställning. I dessa planer var arkitekt Arvid Bjerke delaktig.^[3]

Waldemar Zachrisson var fortsatt varm anhängare av en utställning och han uttalade sig för Göteborgs Morgonpost våren 1914. Det är en intressant text som visar hur en affärsman kunde se på staden och dess plats i världen månaderna före första världskrigets utbrott. Lägga speciellt märke till hur starkt han betonar den ryska marknadens betydelse:

”Tillfölje Eder anmodan vill jag med nöje meddela min åsikt om en utställning i Göteborg 1919.

En stor industri- och konstutställning skulle utan tvifvel vara af den största betydelse för vår stad, hvars utveckling i flera afseenden blefve gynnsamt påverkad häraf. Ja, en utställning skulle helt säkert åstadkomma en allmän uppryckning af samhället, dess affärslif, byggnadsverksamhet m.m., och frågor, som tagit decennier utan att närma sig sin lösning, skulle med ett slag blifva ordnade. Jag är visserligen icke så djärf, att jag tänker mig ett nytt, värdigt rådhus vid Gustaf Adolfs torg, som jag anser att vi för länge sedan borde hafva haft, färdigt så hastigt som möjligt till 1919, ehuru väl det ingalunda vore omöjligt men den mycket omtalade och omskrifna teaterfrågan måste till utställningen hafva brakts ur världen, t.ex. genom bildandet af ett aktiebolag, hvilket byggde en alldeles ny teater, eller också att ett konsortium af intresserade män öfvertog Stora teatern, som dock har det för en teater tänkbart bästa läget,

och låte byggnaden ut- och invändigt genomgå en nödvändig omgestaltning. Ett tredje alternativ är en kommunal teater, hvartill medel anslås af stadsfullmäktige. Till 1919 borde det nya posthuset gifvetvis vara färdigt, saltvattenbadhuset, ett nytt Henriksberg, hvarifrån vi och resande främlingar finge tillfälle att beundra det storslagna hamnpanoramats, m.m, m.m.

Äfven den enskilda byggnadsverksamheten torde sporras i hög grad, på det att vår stad komme att te sig i det ståtligaste skick. I detta afseende såg man vid utställningen i Gefle, huru staden hade genomgått en grundlig "opvaskelse", och Malmö stad har till utställningen gjort storverk, såsom Hamngatans utvidgning och alla de nya, vackra broarnes tillkomst m.m.

Man har här hemma talat om utställningar som något föråldrat, någonting som borde läggas bort o.d., men detta tal "håller icke streck", ty lika litet som det är möjligt för den enskilda industrifirman att äga bestånd, än mindre utveckla sig, om icke en rätt kraftig reklam användes, lika väl behöfver ett lands hela industri dessa ständigt återkommande utställningar, hvarvid landet får tillfälle att både för sina egna och för främlingar visa, hvad vi kunna åstadkomma, och hvilken ståndpunkt vårt arbete intager. Det är dock icke nog med att vi veta med oss, att vi verkligen kunna tillverka det finaste maskin- och precisionsarbete i världen (tänk på att stålspindlarne till Panamakanalens slussportar måste tagas från Nydqvist & Holm i Trollhättan), vi måste se till att få den största möjliga afyttringen på världsmarknaden –, jag tänker nu närmast på en marknad, nämligen den ryska, som ensamt den skulle kunna absorbera lejonparten af allt hvad vi inom industrien tillverka af föremål, lämpliga för detta land.

Det svenska namnet har nog i Ryssland ännu lika god klang som för omkr. 30 år sedan, då jag var i tillfälle att konstatera detta. De stora industrilanden Tyskland och England äro ju samtidigt Rysslands politiska medtäflare, hvilket vi hafva stor fördel af, om vi blott vilja utnyttja det i tillräcklig grad.

I god tid före 1919 borde ångfärjeförbindelsen med Ryssland och daglig förbindelse med England vara ordnade, så att vi kunde draga till oss ryska och engelska utställningsbesökare i massa. Från Amerika torde vi kunna förvänta en hel del besök genom den nya direkta linien. Skulle man icke kunna tänka sig Bohusbanan i förbindelse med det norska järnvägsnätet, hvilket säkerligen skulle i väsentlig grad höjda antalet norska utställningsbesökande?

Att utställningstanken icke är ”på retur”, framgår bäst däraf att tyskarne i Berlin ha upprättat en ständig utställningsbyrå, ett helt ämbetsverk för tyska utställningars ordnande i in- och utlandet. Den storslagna tyska utställningen i Malmö bär vittne om dels att det anses lönande att lägga ned så oerhörda summor för en utställning, och dels vittnar den om, att ett genomtänkt system legat till grund (i motsats till hvad vid vår svenska industriutställning är fallet), ty ordningen är så fullständig genomförd, att den nästan verkar tröttande.

Ofantligt mycket är att säga i utställningsfrågan, om utställningens omfattning – allomfattande elelr fack-utställningar –, om kollektiva anordningar eller icke, om prisbedömning eller ej, om den vackraste platsen m.m., men allt detta hör till ett senare stadium.

Då jag anser tiden för förarbetena tillräcklig, och tiden mellan Malmö- och Göteborgsutställningarna från utställaresynpunkt lämplig, uttalar jag den förhoppningen, att tanken måtte förverkligas, och att vi få till stånd en stor allmän industri- och konstutställning i Göteborg 1919.

Wald. Zachrisson”.^[4]

Tankarna på en utställning med direkt koppling till minnet av stadens grundläggning 300 år tidigare framfördes alltså i Göteborgs Morgonpost 15 maj 1914. Men denna idé fick starkt stöd från de som redan 1909 arbetat för at skapa en stor utställning, bland annat med ett historiskt tema. Ännu hade dock frågan inte lyfts i Stadsfullmäktige, men det skall vi återvända till i nästa del av denna skildring av när *Göteborg jubilerar*.

Referens

Göteborgs Morgonpost

Text av: Universitetslektor [Per Hallén](#), Institutionen för Ekonomi och Samhälle, avdelningen för Ekonomisk historia, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Noter

^[1] Göteborgs Morgonpost 15 maj 1914.

^[2] Göteborgs Morgonpost 19 maj 1914.

^[3] Göteborgs Morgonpost 18 maj 1914.

^[4] Göteborgs Morgonpost 26 maj 1914.

Samtliga bilder i dagens artikel här hämtade ur Göteborgs Morgonpost.